

zomer 2005

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Behoeftte aan een onafhankelijk oordeel?

Wij GEVEN EEN DESKUNDIGE
TWEEDE MENING

- Boombeleidsadvies
- Boom effectanalyse bij bouw en aanleg
- Beheer- en onderhoudsadvies
- Belangenafweging bij kapaanvraag
- Visuele boomcontrole monumentale bomen

T: 030-2303510/F.: 030-2310331
info@bomenstichting.nl
www.bomenstichting.nl

Mr B.M. Visser
& Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Vakcursussen Bomen

Cursuslokatie: Arnhem

Vakcursussen:

- **Boomtaxatie: theorie en praktijk**
nieuwe taxatiemethode richtlijnen NVTB 2005
- **Boombeleid: raamwerk**
opzet en toetsing boombeleid
- **VTA-1: visuele boomcontrole en registratie**
boomveiligheidsinspectie in het kader van zorgplichten
- **VTA-2: VTA-methodiek en stabiliteitsonderzoek**
vervolgcurus VTA-1
- **Examentrainingdag: boomveiligheidscontroleur**
voorbereiding op examen Europees certificaat
- **Boombeheer A tot Z (van Aanplant tot Zorgplicht)**
niveau Tree worker / Tree technician

Datum:

20 + 21 sept. 2005
27 + 28 sept. 2005
4 oktober 2005
2 november 2005
23 november 2005
nov. / dec. 2005

Informatie en inschrijving:

*Alle cursussen vanaf 4 deelnemers
ook "aan huis"!*

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Zie ook onze cursusagenda: www.nocb.nl

Multifunctioneel

In onze drang naar meer en veel heeft ons dagelijks taalgebruik zich een nieuwe overtreffende trap eigen gemaakt: multi.

Multi staat voor alles waarvoor geen maat is. Zo leven we in een multiculturele samenleving, koopt u bij de drogist multivitaminen die zowat tot onsterfelijkheid leiden en haalt u voor bij de koffie een stuk gebak uit het schier oneindig assortiment van Multivlaai.

Tik het woord 'multi' in op een bekende zoekmachine op internet en u weet niet wat u ziet.

Opmerkelijk vond ik het 'multi-triathlon-team'. Wat mij betreft hebben de oprichters zich verslikt in hun streven naar duidelijkheid, die tegelijkertijd vragen oproept. Triathlon behelst volgens mij niet meer en niet minder dan drie sportonderdelen en is het bovendien geen teamsport, laat staan een multiteam. Maar goed, de website straalt veel sportiviteit en onderlinge gezelligheid uit en dat is het voornaamste.

Even dichterbij huis. Ik heb een collega die zichzelf multimediamedewerker noemt. Dat klopt ook wel. Je kan bij hem terecht voor alle dagelijkse automatiseringsergernissen. Of het nu een probleem op de website is, of het knipperen van een alarmlampje op de printer, dankzij het woord multi in zijn functie weet hij raad met alle moderne media.

Alle andere collega's zijn gewoon multifunctioneel. Vroeger gebruikte je daar het woord 'duizendpoot' voor. Achterin dit Bomennieuws stellen we het team medewerkers in hernieuwde samenstelling aan u voor. We vermelden alleen de hoofdtaken, want we willen nog meer onderwerpen aan bod laten komen in dit nummer. Een daarvan is 'de berk'.

Als er op het noordelijk halfrond één boomsoort multifunctioneel is, dan is het wel de berk. Berken zijn echte pioniers. Ze zijn in zowel natte als droge gebieden een van de eerste boomsoorten die elkaar opvolgen in de successie naar verdere bosvorming. De soort staat met name in de mythen van Scandinavië symbool voor het licht, het nieuwe voorjaar en vruchtbaarheid en speelt een hoofdrol tijdens de meivieringen in midden Europa.

En wat te denken van allerlei nuttige toepassingen. Bijvoorbeeld schors als dakbedekking, het aanwenden van boomsap - in het voorjaar getapt - voor cosmetica en heilzame dranken, bezems gemaakt van twijgen. Ook het beste brandhout komt van de ... berk. Leo Goudzwaard, onze vaste schrijver van deze rubriek, heeft zijn best gedaan deze schitterende boomsoort in de schijnwerpers te zetten.

In dit nummer ook aandacht voor onze multifunctionele illustrator Arend van Dam. Trouwe lezers van Bomennieuws weten dat hij al heel lang voor Bomennieuws werkt, maar daarnaast heeft hij ook folders, boekjes, tentoonstellingen en posters van zijn karakteristieke beeld voorzien.

In het schrijversteam van Bomennieuws heten we San van der Molen welkom. Als medewerker PR en voorlichting zit zij dicht bij het vuur als het om nieuwtjes gaat. San neemt elk kwartaal de inhoud van KORT voor haar rekening.

Frank Moens

4

Arend van Dam

In 1986 tekende Arend van Dam, cartoonist en psycholoog, de eerste illustraties voor de Bomenstichting. Vanaf dat moment loopt zijn werk als een rode draad door de vele publicaties en andere uitingen die verschenen en is hij niet weg te denken uit Bomennieuws. In het twintigste jaar dat hij voor de Bomenstichting werkt sprak Florentine van Eeghen met Arend.

6

Hoe staat het met de zieke paardekastanje?

In maart gaf minister Veerman subsidie om het onderzoek naar de mysterieuze ziekte in de paardekastanje te beginnen. Wat is de stand van zaken in het onderzoek en hoe gaat het met de patiënt? Marjan van Elsland stelt u op de hoogte.

8

Nieuwe Bomenschouwronde

Wat ooit begon als een inventarisatieproject van waardevolle bomen is uitgegroeid tot een vaste taak van de Bomenstichting. Het Landelijk Register van Monumentale Bomen is een begrip geworden. Voor 2005 en de jaren daarna zijn nieuwe afspraken gemaakt over de werkwijze. Frank Moens stelt de nieuwe actualiseringsmethode aan u voor.

10

Mensen voor bomen gezocht

In het begin van dit jaar zijn diverse nieuwe projecten van start gegaan. Een daarvan is het meerjarenproject 'Mensen voor bomen', waarover we u in 2004 al berichtten. Projectleider Edwin Koot geeft een beknopte weergave van het doel en de beoogde werkwijze van het landelijk netwerk van 'boomactivisten'.

en verder in dit nummer:

Column: Bomenbejaardenhuis 7

De berk in kleuren en geur 12

Reacties 19

De stelling 19

Kort 20

Boeken 22

Workshops Bomenstichting 22

Kloof 23

Agenda 23

Colofon 23

Rijp & Groen 24

Op de omslag: Zachte berk (*Betula pubescens*) heeft een bolvormige kroon. Zie het artikel over de berk op blz. 12. Foto: Leo Goudzwaard.

EEN BOOM is buitengewoon

Arend van Dam

Op 18 juli 1986 werd de achterpagina van Bomennieuws voor het eerst verluchtigd met een strip van cartoonist/striptekenaar en bedrijfspsycholoog Arend van Dam (60). De door hem getekende boom die een luchtige of minder luchtige boodschap brengt, is na twintig jaar nog steeds actueel en wordt zeer gewaardeerd. Het is een goede reden om op zoek te gaan naar de persoon 'achter de boom' die naar later blijkt zijn bedrijf uitoefent in een atelier boven een klein winkelcentrum in Landsmeer. Florentine van Eeghen sprak met hem.

Het is een wonderlijke, echt Nederlandse ervaring dat je vanuit de file op de grote weg haast zonder overgang in de stilte van een dorp terecht kunt komen. In de oude dorpskern van Landsmeer zoek ik mijn weg naar een flat boven de supermarkt C1000. Terwijl ik aanbel bij Arend van Dam valt mijn blik op de mooi gesnoei-de leilinden van de binnenplaats. Arend, kort geknipt wit haar, helderblauwe ogen, beaamt meteen mijn opmerking dat bomen alle verschil kunnen maken in een saaie omgeving. We zijn daarna meteen zo druk in

gesprek dat Arend zich even later verontschuldigt met: "Ik houd even op. Dat krijg je met die solitaire werkers, die zijn niet te stoppen." Dan gaat de espressomachine aan en kan ik rondkijken. Het atelier is een ruime kamer met boeken- en archiefkasten tegen de muur en op de vloer geordende stapels papier. De tekentafel staat aan het raam en ik mag zitten aan een van de twee computertafels die tegenover elkaar geplaatst net voldoende ruimte laten om te passeren. Om 'mijn' computer heen geleund kan ik mijn gesprekspartner aankijken.

Striptekenen

Opgegroeid in Vlaardingse, studeerde Arend van Dam af aan de VU in Amsterdam als bedrijfspsycholoog, voor hem als cartoonist een ideale achtergrond. "Het is een brede studie en het draait er in mijn vak om dat je ideeën en vooral inzicht krijgt. Het tekenen alleen is niet eens de helft." Hij noemt zichzelf een verslaafd lezer, van dag- en weekbladen en zowel fictie als non-fictie, een generalist die zich overal voor interesseert.

Al tijdens zijn studie werkte hij als cartoonist en al doende ontwikkelde hij een eigen stijl. "Van anderen hoor ik terug dat het vooral de heldere, directe lijn is waar zij mij aan herkennen. Dat ik geen kunstacademie heb gevolgd, heb ik nooit gemist." Hij bleef parttime doceren aan dezelfde universiteit en doet dat nu zoveel jaren later nog steeds. Twee keer in de week college geven ervaart hij als een verfrissend uitstapje, vooral door het contact met jonge gemotiveerde mensen. Vanmiddag maakt hij eerst een tekening af en springt daarna in de auto om college te geven over de theorie van stress, iets waar hij grinnikend van toegeeft dat hij het zelf niet kent. De voorbereidingen doet hij tussen

het tekenen door: "Tekenen is een creatief proces, meestal is er een incubatietijd. Ik verzamel eerst informatie uit verschillende bronnen en doe dan even iets heel anders. Ondertussen werkt de grijze massa door en ontstaat ergens een idee."

Ambachtelijk werk

Arend van Dam tekent zoals je in de Middeleeuwen werkte, met een kroontjespen en Oost-Indische inkt, heel ambachtelijk. Maar de computer is onmisbaar. "Als de tekening af is maak ik een grote sprong naar de eenentwintigste eeuw en ga ik hem inkleuren en inscannen op de computer. Ik ben een digibee, vraag mij niet om moeilijke administratieve dingen op de computer te doen, maar ik kan wél kleuren en corrigeren." De computer geeft hem veel vrijheid. Tot een jaar of wat geleden was hij berucht op het postkantoor, omdat hij vaak op het laatst nog kwam binnenrennen met een stapel enveloppen. Nu stuurt hij zijn werk desnoods midden in de nacht op. "Door de computer communiceer ik ook makkelijker met de redacteuren van de bladen waar ik voor werk. Ik heb veel verschillende opdrachtgevers, het huisblad van de ABN-Amro bijvoorbeeld en het Financieel Dagblad. Sommige mensen denken: hij is een tekenaar, een kunstenaar. Maar mijn werk is echt niet heilig, het is geen op zichzelf staand kunstwerk. De redactie moet zeggen of het duidelijk is of niet. Je bent er zó mee bezig dat je het zelf niet meer weet. Soms zegt de redactie: gooi de tekst maar weg, de tekening is duidelijk genoeg. Dat is het mooiste compliment." Volgens Arend hoort de tekst de tekening aan te vullen. "Hoe minder tekst hoe beter, en als er tekst is, dan heel compact. Het is een heel geworstel - een tekening is het sterkst als hij sober is. Als hij zo direct is dat hij op een poster kan, dan is één blik genoeg."

De tekening heeft een signaalfunctie, zeker in een maatschappij waar je gek wordt van de informatie. Toch is die informatie onontbeerlijk. De tekening trekt de aandacht; de mensen gaan even plaatjes kijken, lezen een kopje en worden zodoende in de tekst getrokken. Arend vindt het bevredigend werk, ook omdat het hapklare brokken zijn. Hij stuurt het op en het is af. "In feite is het een heel solitair vak, je zit in je eentje te broeden. Het blijft een wonder, eerst is er alleen maar lucht en wit papier en dan een tekening waar de hele wereld in zit. Dan is er opeens iets waar mensen om lachen. Soms een vette lach, soms iets subtieler en soms zelfs 'au!', omdat het na de lach pijn doet. In de strip van de Bomenstichting staat de boom centraal en komen bepaalde thema's steeds terug: het verkeer, de kettingzaag, de planoloog."

Band met bomen

Voor Arend van Dam is het belang van bomen een rationele kwestie, daar hoeft je niets spiritueels aan te verbinden. Vroeger, met de kinderen, wandelde hij veel in Zwitserland, en dan zowel boven als onder de boomgrens. Maar vooral voor de architectuur van een stad zijn bomen een noodzakelijke begeleiding. Als hij

terugdenkt aan mooie steden in het buitenland, stoelt die schoonheid toch altijd weer op bomen: de donker-rode bomen in het centrum van het Zwitserse Martigny, de bomenrijen in La Défense, een modern district van Parijs. "La Défense is zo mooi futuristisch gebouwd met een prachtige promenade van bomen

**Twee keer in de week college geven
ervaar ik als een verfrissend
uitstapje, vooral door het contact
met jonge gemotiveerde mensen.**

waar de mensen in de lunchpauze zitten met hun laptop en er zelfs jeu de boules spelen. Die sfeer wordt door de bomen opgeroepen." Hij reed laatst naar Den Haag en realiseerde zich dat het pas mooi werd toen er bomen in zicht kwamen, in de buurt van Wassenaar. "De schouwburg in hartje Den Haag: de bomen maken het mooi. De architectuur kan nog zo schitterend zijn, zonder bomen is het niets."

Arend staat 100% achter de Bomenstichting. Toen hij gevraagd werd voor de strip bij 'Rijp en Groen' sprak her hem meteen aan. Hij is zich altijd welbewust van de doelgroep waar hij voor tekent. Aan de ene kant zijn dat voor hem de mensen die in de techniek zitten, de boomverzorgers en aan de andere kant de overheden. Vooral voor de laatste groep tekent hij, om ze te prikkelen, de spiegel voor te houden. Arend: "Je staat er als tekenaar niet boven, het is meer: ik zie, ik zie, wat jij ook wel ziet. Vaak betekent mijn werk ook morele steun voor de mensen die het werk verzetten. Ik wil alleen een visuele medestander zijn, de aandacht vragen voor iets dat belangrijk is. Ik heb daarbij zeker niet de pretentie dat je mensen verandert. En als je het kunt, dan in heel kleine stapjes."

Hoe staat het met de zieke paardekastanje?

Ook de rode paardekastanje ontsnapt niet aan de nog onbekende ziekte

Marjan van Elsland

Na alle publiciteit rond de geheimzinnige bloedingsziekte bij paardekastanjes is het stil geworden, maar dat wil niet zeggen dat er niets gebeurt, integendeel. De onderzoeksgroep Aesculaap, bestaande uit deskundigen van instituten en gemeenten doet uitgebreid onderzoek naar de oorzaak van de ziekte. Iedere mogelijkheid wordt nagegaan, van een directe aantasting door een 'gewone' schimmelziekte tot de indirecte gevolgen van bijvoorbeeld luchtverontreiniging. Dit artikel is half mei geschreven en kan intussen ingehaald zijn door de actualiteit.

Achteraf gezien is de bloedingsziekte al jaren in Nederland aanwezig op paardekastanjes. Vanaf ongeveer 2002 begon deze massaal op te treden en sloegen gemeenten in het westen en noorden alarm. De eerste onderzoeken leverden geen veroorzaker op. Pas toen in 2004 in Den Haag een derde van de vaak monumentale kastanjes in de binnenstad ziek bleek te zijn kwam de publiciteit op gang. Eind vorig jaar deden we samen met velen van u een optoep aan minister Veerman om een vervolgonderzoek te steunen. Ook de vier grote gemeenten onder leiding van Den Haag maakten de minister duidelijk dat hier een taak voor hem lag. Begin april 2005 kwam het verlossende woord in de vorm van een toezegging voor € 275.000.

Grootschalige opzet onderzoek

Dankzij de toezegging van LNV kon het vervolgonderzoek nu grootschalig opgezet worden. Ziektegevallen worden met hulp van gemeenten geïnventariseerd om verbanden te kunnen leggen met bijvoorbeeld erfelijke aanleg, groeiomstandigheden en regionale verschillen. Hout, bast en bloedingsvocht van zieke bomen worden onderzocht op alle mogelijke ziekteverwekkers.

foto: Frank Moens

Literatuurstudie en internationale contacten maken duidelijk dat in grote delen van West-Europa een soortgelijke bloedingsziekte voorkomt. Vreemd is, dat daar *Phytophthoraschimmels* als veroorzaker worden aangewezen, terwijl de Nederlandse onderzoekers die tot dusverre niet hebben kunnen isoleren. Hebben we hier een andere aantasting of gebruiken we niet de juiste isolatietechnieken? Zieke bomen zijn daarom intussen ook door buitenlandse specialisten geïnspecteerd en bemonsterd en het wachten is op de uitslag. Veel mensen denken aan een verband met de paardekastan-jemineermot, maar dit lijkt er niet te zijn.

Welke bomen worden getroffen?

Alle rood- en witbloeiende soorten en variëteiten van *Aesculus* (*hippocastanum*, *carnea* en *pavia*) kunnen ziek worden, maar soms wordt de ene boom wel aangetast en de buurboom niet. Er is in deze verschillen (nog) geen verband te ontdekken.

Verder zijn gevallen bekend van vergelijkbare symptomen bij berk, els, beuk, linde, zomereik, veldiep en zil-veresdoorn, maar daar treedt (nog) geen massale sterfte op. De onderzoeken concentreren zich voorlopig op de paardekastanje.

Symptomen en gevolgen

Uit de bast van de stam worden pleksgewijs druppels helder geelachtig vocht naar buiten geperst die al snel roodbruin verkleuren en opdrogen als donkere 'wratjes'. De boom oogt soms al minder vitaal, maar niet altijd. Het volgende stadium is dat de bast verdroogt en afbladdert, waarna de boom sterft. Dat gebeurt bij veel bomen al na enkele maanden, maar er zijn ook kastanjes bekend die al jaren 'bloeden', maar (nog) niet dood gaan.

Voorlopige adviezen

Het is frustrerend, maar we kunnen niets ondernemen zolang de oorzaak niet bekend is. Aesculaap adviseert om alleen dode bomen te rooien. Aangetaste, maar levende bomen kunnen het beste helemaal met rust worden gelaten, dus ook niet snoeien, verplanten, bemesten enz. Moet er perse gesnoeid worden, dan met ontsmet gereedschap en éérst de gezonde bomen. Zie ook www.kastanjeziekte.wur.nl.

Sommige bedrijven beweren dat ze de bomen kunnen genezen of aantasting kunnen voorkomen, door de groeiomstandigheden te verbeteren. De werkgroep Aesculaap heeft daarvan nog geen bewijzen en ziet bovendien tot nu toe geen verband tussen groeiomstandigheden en het gedrag, voorkomen en verloop van de ziekte. Als het om *Phytophthora* blijkt te gaan zouden sommige methoden zelfs wel eens averechts kunnen werken.

Intussen gaan tienduizenden fraaie bomen dood en moeten we machteloos afwachten. Hopelijk wordt snel een veroorzaker ontdekt en kunnen we aan de slag met een vorm van bestrijding.

Bomenbejaardenhuis

Er is niet enkel een deadline voor bomen, zo'n dodelijke stip op een boom dus - die is er, weliswaar zonder stip, ook voor Bomennieuws. En dat houdt in dat je begin april schrijft voor het zomernummer. En in april zijn pas het rooizeizoen en de Boomfeestdag achter de rug. Daar ben ik blij om, dat ze voorbij zijn, maar je houdt er weinig aardigheid aan over.

De columnist Vilan van de Loo is het eens met de Boomfeestdag, "We moeten de natuur vieren, tegen bomen praten, treurwilgen knuffelen en takken bemoedigen om vogelnestjes te dragen. Dat kinderen een boom gaan planten vind ik erg mooi. Uitzicht op een boomrijke toekomst, ideaal. Ik heb niets tegen deze feestdag. Ik heb iets tegen die hysterische ophef van dat almaar nieuwe bomen willen scheppen. Jaar in, jaar uit, en nog is Nederland niet vol. In mijn straat groeien alleen lantaarnpalen. Ik hoef geen aanplant voor de deur. Mijn verlangen is anders. Oude bomen. Vanaf honderd jaar." Omdat Vilan ziet dat er steeds minder bomen van honderd jaar zijn, pleit ze voor een bejaardenhuis voor bomen, "zodat elke boom veilig oud kan zijn".

Geen wonder dat Nederland niet vol is met bomen na al die boomfeestdagen als je leest over het rooien van tientallen dertigjarige bomen voor de herinrichting van een groengebied. Snel, voor de Boomfeestdag, voor 15 maart, want dan komen volgens de flora- en faunawet de vogels nestelen.

Dan moet je even weg zijn. Als ergens anders bewoners woedend zijn over de kap van veertigjarige bomen, vanwege het windrecht van een molen. Met veel zorg voor de wetten van de natuur, zijn op 14 maart, nog net op tijd om nestelen te voorkomen, de bomen gerooid.

Als je ziet dat opnieuw een stuk polder als park wordt ingericht. Een bedrijvenpark uiteraard.

Als je hoort dat veel groen van veertig jaar oud gekapt gaat worden om een bedrijventerrein een groen, landschappelijk imago te geven, gelukkig wel heel verantwoord vastgesteld in een beeldkwaliteitplan.

En als je dan naar Frankrijk mag, waar ze bomen wel maltrakteren, maar waar ze veel bomen hebben, dan kan je toch niet anders dan concluderen dat we in ons land met rapporten, verordeningen, mooie verhalen en politieke boomfeestplanterijen de natuur, en onszelf dus, om zeep helpen.

En als je dan, op reis naar huis, ziet wat er allemaal aan de A2 bij Best gekapt werd om de 'Natuurbrug 2005' te realiseren, ja dan moet je constateren dat in ons land gewoon te veel over natuur wordt gepraat om nog bomen te hebben en te houden.

Natuur, bomen, die maakt iedere projectontwikkelaar en wegenbouwer gewoon nieuw, steeds weer.

Politici praten graag over CO₂ wereldwijd, abstract en ver weg en daar kan je over congresseren en bij anderen geld voor claimen. De natuur van de leefomgeving, die is dichtbij, dat kan je zien, elke dag. Elke dag een beetje minder. Daar moet je zelf geld voor inzetten. Maar helaas, zolang de burgers niet echt in opstand komen tegen alle politieke list, leugen en bedrog, worden weinig bomen oud.

Laat die Boomfeestdag maar blijven en denk eens aan het bomenbejaardenhuis.

Douwe van der Heij

Nieuwe bomenschouw

Frank Moens

De afgelopen maanden werden de laatste loodjes gelegd aan het voltooien van de schouw van alle monumentale bomen in het land. In ruim veertien jaar tijd zijn alle 10.000 objecten bekeken en beoordeeld op gezondheid en eventuele gebreken, eigenaren zijn op de hoogte gesteld van de bevindingen en de database werd geactualiseerd.

Met steun van het ministerie van LNV kon dit omvangrijke project al die jaren worden uitgevoerd. De afspraken over de financiering liepen eind 2004 af. Maar na een grondige evaluatie van de resultaten kon met vertegenwoordigers van LNV een nieuwe overeenkomst voor een volgende schouwronde worden gesloten. Belangrijk in de nieuwe afspraak is dat actualiteit van de gegevens aanzienlijk verbeterd moet worden. Om dit te kunnen realiseren werd binnen de Bomenstichting een nieuwe systematiek ontwikkeld en een nieuwe projectmedewerker aangesteld. Eigenaren van monumentale bomen worden actief betrokken in het proces.

In 1991 begon de Bomenstichting aan het schouwen van de Monumentale bomen, die vanaf 1984 met hulp

van ruim honderd vrijwilligers in kaart waren gebracht. Bij aanvang van de schouw stonden ca. 8000 bomen, boomgroepen, parken en lanen geregistreerd als Monument. In de jaren daarna kwamen er vele honderden aanmeldingen voor registratie bij, maar er gingen uiteraard ook bomen verloren door uiteenlopende oorzaken. Gaandeweg groeide het aantal tot ruim 10.000 in 2004.

De klus is in de afgelopen jaren geklaard door Bomenschouw Luc Noordman. In het zomernummer van Bomennieuws 2004 stond een gesprek van redacteur Florentine van Eeghen met hem. Luc heeft vrijwel alle objecten bezocht. Slechts voor enkele delen van het land werd externe hulp ingeroepen. Een assistent op het kantoor in Utrecht zorgde ervoor dat vragenstellers te woord werden gestaan en allerhande ondersteunende werkzaamheden werden verricht. Met het voltooien van de schouw 'oude stijl' kwam ook een eind aan de ondersteunende functie van assistent bomenschouw. De laatste jaren werd dit werk uitgevoerd door Hans van Selm. In maart j.l. hebben we afscheid van hem genomen.

Samenwerking met eigenaren

Uit de evaluatie van Bomenschouw en -fonds van de Bomenstichting met het ministerie kwam duidelijk naar voren dat de werkwijze in de afgelopen jaren geen duidelijk actueel overzicht gaf van de stand van zaken van het bestand van monumentale bomen. Met dat gegeven werd een nieuwe methode bedacht. Het ministerie deed vervolgens de toezegging voor het financieren van het ontwikkelen en testen van de nieuwe methode en het aansluitend uitvoeren van een tweede schouwronde. De uitvoeringstermijn werd gesteld op vier jaar.

De schouw nieuwe stijl richt zich op nauwere samenwerking met de eigenaren van monumentale bomen. Binnen nu en vier jaar krijgen ze allemaal een schriftelijk verzoek om aan de hand van een vragenlijst gegevens van hun monument te noteren en die voorzien van, zo mogelijk digitaal, actuele foto's terug te sturen. Als er geen bijzonderheden zijn, dan worden de gegevens geactualiseerd in de database. Worden alarmerende zaken geconstateerd, of getwijfeld over de juiste interpretatie van de vragen dan wordt dit nader met de eigenaar besproken en zonodig ter plekke onderzocht.

Twée imposante eiken die tot de grootste van ons land behoren.

Op deze bladzijde:
Zomereik
(stamomtrek
ca. 8 m) nabij het
gemeentehuis van
Vorden.

Rechter bladzijde:
Dikste Amerikaanse
eik van het land
(stamomtrek
ca. 7,5 m) in de
Pekingtuin in
Baarn.

foto: Bas Visser

ronde

Het plan is dat op termijn eens in de vier jaar eigenaren een vragenlijst krijgen. De eerste keer nog per post, maar mogelijk in de toekomst per internet. In de tussenliggende jaren ontvangen de eigenaren een nieuwsbrief om ze op de hoogte te houden van ontwikkelingen en de vorderingen van de schouw, over het bomenfonds en bijvoorbeeld wettelijke regelingen. Op deze wijze hopen we de betrokkenheid bij de mooiste en meest bijzondere bomen van het land nog verder te vergroten.

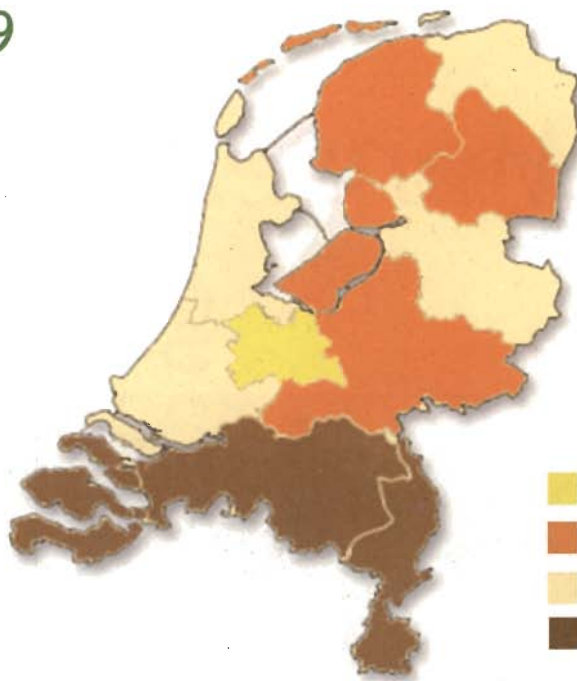
Projectteam staat voor flinke uitdaging

Om het werk in de gestelde tijd te kunnen realiseren werd een nieuw team binnen de Bomenstichting in het leven geroepen. Luc Noordman houdt de rol van bomenschouw en beheerder van het Bomenfonds. Echter met dat verschil dat hij zich met schouwen beperkt tot de gevallen waar deskundigheid op het gebied van boomverzorging vereist is en advies over het behoud van de betreffende bomen moet worden gegeven. Om de stroom gegevens te kunnen verzenden en vervolgens ook weer te ontvangen en te verwerken werd Roelof Jan Koops als nieuwe projectmedewerker aangesteld (zie blz.21). Met de nodige kennis van het beheer van digitale gegevensopslag en -verwerking plus kennis van bomen zal hij op kantoor tevens het aanspreekpunt vormen voor de eigenaren. De projectleiding is in handen van Frank Moens. Hij is al vanaf het begin in 1984 betrokken bij de inventarisatie van Monumentale bomen en heeft naderhand de overgang begeleid naar de Bomenschouw en instellen van het Bomenfonds.

Het aanpassen van het voorlichtingsmateriaal en het verder uitwerken van de nieuwe methode stond het eerst op het programma. Het nieuwe materiaal is te downloaden van de website van de Bomenstichting. U vindt er informatie over Bomenschouw en -fonds en formulieren voor het aanmelden van te registreren bomen en voor het indienen van een aanvraag uit het Bomenfonds. Op verzoek sturen we u het materiaal ook per post toe.

Verder kwam in het voorjaar een grootschalige aanpassing van de dataopslag gereed. Daarin zijn alle relaties van de Bomenstichting ondergebracht. Dus ook de eigenaren van monumentale bomen, waaronder de meeste gemeenten.

2005 is een testjaar. We richten ons op de provincie Utrecht. Alle eigenaren krijgen een vragenlijst toegestuurd en krijgen misschien naderhand nog bezoek voor een gesprek over de werking van de methode of over het invullen van de lijst. In totaal gaat het om ruim 800 objecten. Met de opgedane kennis krijgt de werk-

Wanneer en waar vindt de nieuwe bomenschouw plaats?

In vier jaar tijd willen we van alle geregistreerde objecten actuele gegevens hebben ontvangen.

- 2005
- 2006
- 2007
- 2008

wijze definitief vorm en vindt in de jaren daarna een grootschalige aanpak plaats. Per jaar komen drie provincies aan bod waarin samen ongeveer 3000 objecten staan geregistreerd. Hoe dat verdeeld is toont het kaartje elders op deze bladzijde.

We zijn hoopvol gestemd over het halen van het doel. Mocht er toch veel stagnatie gaan optreden, dan liggen er scenario's klaar om de stroom schouwgegevens op peil te houden. Maar hoe dan ook zal alle inspanning net als in voorgaande jaren bijdragen aan een betere bescherming van ons monumentaal groen.

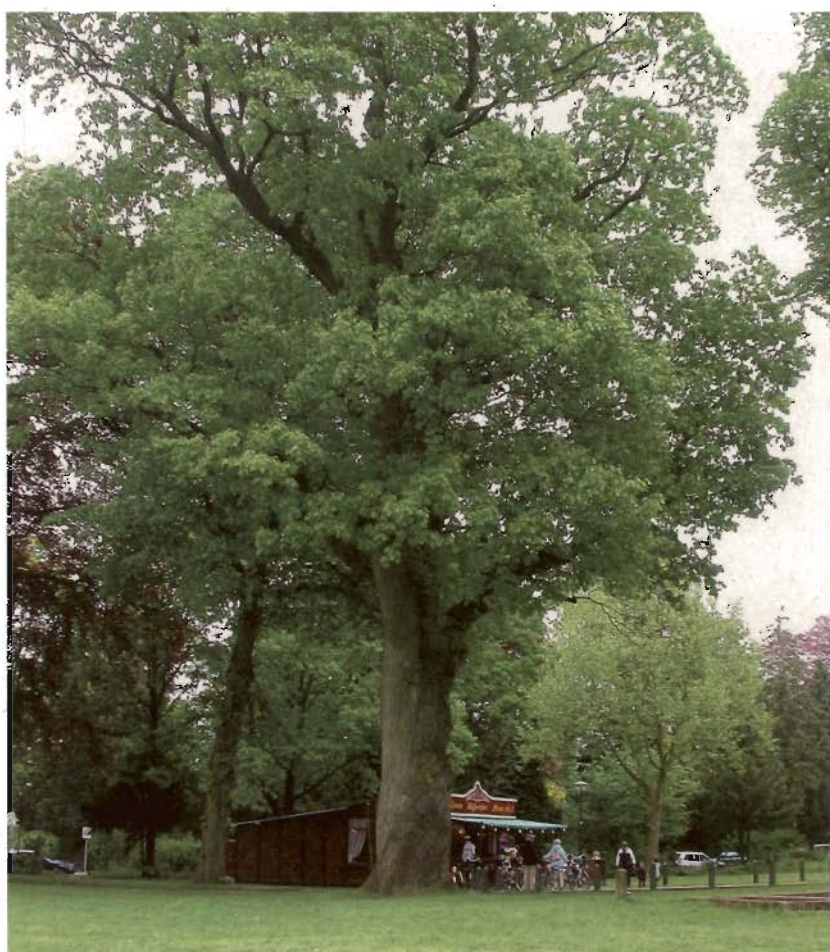

foto: Frank Moens

Mensen voor Bomen gezocht

foto: Edwin Koot

Susan Boonman en Edwin Koot

Monumentale beuken Middachten in gevaar: wie helpt de Bomenstichting om te zorgen dat eeuwen-oude beuken niet omgezaagd worden? Zie het artikel in Rijk en Groen, verderop in dit nummer. De Bomenstichting kan niet overal in het land zijn, we hebben dringend hulp nodig van lokale vrijwilligers en we proberen te zorgen dat er lokaal ook meer kan gebeuren ... Daarom start de Bomenstichting een vierjarig programma om initiatieven voor het behoud of de verbetering van een groene leefomgeving te stimuleren. Wij willen bewoners die opkomen voor 'hun' groen ondersteunen. Dat kan vaak het beste ter plaatse, met hulp van iemand die ter zake deskundig is. In sommige regio's is reeds een vertegenwoordiger van de Bomenstichting actief, maar op veel plekken nog helemaal niet. Vandaar dat wij op zoek zijn naar lokale contactpersonen en andere enthousiaste vrijwilligers. Mensen die onderdeel gaan uitmaken van een actief regionaal netwerk en samen knokken voor een groene en boomrijke leefomgeving.

Bomen krijgen in de stedelijke omgeving nauwelijks de kans om oud te worden. Want voordat het zover is, moeten deze alweer verdwijnen voor een herinrichting

of een bouwplan. De gemiddelde stadsboom haalt zijn puberteit bij lange na niet. Eén van de belangrijkste bedreigingen voor bomen vormt het ruimtegebrek in Nederland in de stedelijke omgeving. De Nota Ruimte van vorig jaar biedt bijvoorbeeld meer ruimte voor ontwikkeling, zoals inbreiding in het stedelijk gebied, hetgeen de druk op de bomen in de stad alleen maar zal verhogen. Uiteraard zijn aantrekkelijke woningen en een goede bereikbaarheid van groot belang. Maar dat mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de leefomgeving. En (oudere) bomen dragen daar zeker toe bij.

Verontruste burgers

Omwonenden zijn vaak sterk begaan met bomen en groen. Dat bleek bijvoorbeeld in Utrecht toen de gemeente vorig jaar een plan lanceerde om een groot aantal groenstroken op te offeren voor woningbouw. De grootste demonstratie sinds jaren (Geen Groen voor

Poen) was de reactie van de Utrechters op deze plannen. Dit protesteren resulteerde gelukkig in een drastische aanpassing van de plannen door de gemeente. Zorg en respect voor natuur zit niet iedereen in het bloed. Voor veel mensen is echter de bedreiging van hun directe leefomgeving aanleiding om tot actie over te gaan. De Bomenstichting krijgt dagelijks telefoontjes en e-mails van verontruste mensen, omdat 'hun' groen dreigt te verdwijnen. Dat kan zijn vanwege kapplannen van de gemeente, maar ook omdat een aannemer onzorgvuldig met bomen omgaat of omdat de buurman een boom drastisch gesnoeid wil zien. De grote vraag van deze mensen is wat zij hier tegen kunnen doen en of de Bomenstichting hen daarbij kan helpen.

Lokale steunpunten

De Bomenstichting wil graag meewerken aan het instandhouden van een groene leefomgeving en geeft verontruste burgers daarom zoveel mogelijk adviezen. Maar soms is er meer voor nodig om een bijzondere boom te behouden. Daarvoor heeft men ondersteuning nodig van iemand die de situatie ter plaatse kent. Een goed lokaal steunpunt voor de bescherming van bomen is daarbij een welkome hulp. Op dit moment zijn er circa vijftig contactpersonen van de Bomenstichting en enkele tientallen lokale stichtingen actief om op gemeentelijk niveau bomen te beschermen. Sommigen verzetten bergen werk en anderen proberen op subtiel wijze het gemeentelijke boombeleid in gunstige zin te beïnvloeden. Deze boombeschermers maken gebruik van de inspraakmogelijkheden, geven voorlichting over bomen en het belang ervan. Verder ontplooiën ze eigen activiteiten en ondersteunen minder ervaren burgers bij hun acties. Het netwerk van contactpersonen en lokale boombeschermers is momenteel actief in 25% van de gemeenten. Dit is prachtig, maar in de praktijk is dit nog niet voldoende. Vandaar dat wij er naar streven in 2007 in tenminste 50% van de gemeenten actieve boombeschermers te hebben.

De huidige contactpersonen en lokale boombeschermers zijn allemaal enthousiaste vrijwilligers. Enkelen zijn gepokt en gemazeld in dit werk en kennen alle mogelijkheden die de inspraak biedt en weten welke druk je als burger kunt uitoefenen. Anderen ontberen nog de juiste kennis en vaardigheden. Het beschermen van bomen vereist een brede kennis, zowel inhoudelijk als procedureel. Vandaar dat er vanuit de hele groep behoefte is aan opleidingen en ook aan het uitwisselen van ervaringen, zodat niet iedereen opnieuw in de eigen gemeente het wiel hoeft uit te vinden. Het is uiteraard belangrijk dat ook nieuwe vrijwilligers met de juiste bagage het veld ingaan. Daarom is een essentieel onderdeel van het programma het intensiveren van de kennisoverdracht. Daarbij moeten we wel rekening houden met het feit dat het programma over vier jaar stopt. Het netwerk van contactpersonen en lokale boombeschermers moet immers ook daarna kunnen blijven functioneren.

Contactpersoon van de Bomenstichting worden?

Als contactpersoon zet u zich enthousiast en actief in voor bomen en bent u het gezicht van de Bomenstichting in uw gemeente. U neemt initiatieven voor het behoud, een goede verzorging en het vergroten van respect voor bomen. Dat kan op verschillende manieren. De ene contactpersoon vindt het leuk om de politiek te bespelen, de ander organiseert liever bomenroutes, en weer een ander probeert met een bezwaarschrift en leuke acties een bijzondere boom te redden. Wij hebben voorbeelden waaruit u inspiratie kunt putten en uiteraard ondersteunen wij u in uw activiteiten.

Bent u geïnteresseerd en wilt u zich inzetten voor bomen in uw omgeving? Laat het ons weten. Wij informeren u graag over de mogelijkheden.
Susan Boonman en Edwin Koot
(030) 2303510 of
info@bomenstichting.nl

Regionale organisatie

De Bomenstichting wil zorgen dat straks regio's zelfstandig kunnen functioneren bij het beschermen van de bomen en dat de coördinatie vanuit Utrecht beperkt kan blijven tot landelijke initiatieven en inhoudelijke ondersteuning. Dat kan wanneer er binnen de regio meer contact en overleg is tussen de verschillende contactpersonen. Bekeken zal worden of het mogelijk is om binnen iedere regio één aanspreekpunt te hebben voor zowel het kantoor in Utrecht als de contactpersonen in de regio. De Bomenstichting zorgt voor de juiste opleiding en begeleiding. Wij kunnen echter niet op iedere individuele vraag ingaan. De contactpersonen en lokale boombeschermers moeten daarom vrij zelfstandig kunnen werken. Waar wij wel voor kunnen zorgen is dat zij met hun vragen bij elkaar terecht kunnen. Zo is het de bedoeling dat een contactpersoon een vraag kan stellen op onze website die door een ander contactpersoon kan worden beantwoord. Een aantal geselecteerde specialisten (boomverzorging, bomenrecht, ruimtelijke ordening, bouwkunde) leest mee en vult aan met deskundige adviezen. Deze informatie is dan tevens beschikbaar voor alle andere contactpersonen. Ook kunnen via dit platform geslaagde en minder geslaagde acties worden uitgewisseld.

foto: Leo Goudswaard

De berk in kleuren en geur

Berken behoren tot de familie der Betulaceae, de berkachtigen. Net als bij de nauw verwante els, haagbeuk, hazelaar en hopbeuk hangen hun mannelijke bloemen in 'katjes' en dragen ze nootvruchtjes die in hun geval heel klein en gevleugeld zijn. Berken zijn vooral bekend om de decoratieve schors die meestal wit is, maar soms ook glanzend abrikooskleurige, rode en zelfs kastanjebruine tinten kan aannemen. De bast kleurt het meest helder bij jonge bomen. Slechts één berk, de aromatische *Betula alleghaniensis*, valt op door zijn geur.

In de natuur zijn berken weinig kieskeurige soorten. De boom gedijt op allerlei plekken als er maar voldoende licht op valt. Dit kan variëren van een open plaats in het bos, zeer natte en voedselarme moerasbossen, een verwaarloosde stadstuin tot aan de langdurig onuitgemeste dakgoot. De meest bekende soorten zijn de ruwe berk en de zachte berk, beide inheems in Nederland, maar gedijend op een heel verschillende groeiplaats. Alsof ze het zo hebben afgesproken, groeit de ruwe berk op droge gronden en de zachte berk juist op natte plekken: samen kunnen ze heel Nederland koloniseren.

Veelzijdige bomen

Berken produceren een enorme hoeveelheid kleine gevleugelde zaadjes, die alle kanten opwieken en letterlijk overal terecht komen. De bomen groeien bovendien snel op, zelfs op voedselarme groeiplaatsen, en zetten vaak na vijf of zes jaar alweer nieuw zaad. Worden ze op jonge leeftijd verdrongen of verwijderd, dan zijn ze naar plantenmaatstaven toch al geslaagd in het leven: ze hebben hun genen doorgegeven aan de volgende generatie.

De witte of kleurige, afbladderende schors en elegante groeiwijze zijn belangrijke esthetische eigenschappen.

Berken zijn eenhuizig en bloeien met eenslachtige bloemen: aan een en dezelfde boom staan mannelijke en vrouwelijke bloemen apart. De mannelijke bloemen overwinteren naakt en hangen 's winters in de bekende 'katjes' aan de bomen. Deze rekken zich uit en bloeien vervolgens in maart of april. De vrouwelijke bloemen overwinteren in knop en staan in maart of april als cilindrische katjes recht op de fijne takjes. De bestuiving gebeurt door de wind.

De beste tijd om berken te snoeien is het voorjaar en de zomer, als het blad is volgroeid. Het vroege voorjaar is minder geschikt vanwege het zogenaamde 'bloeden', het uitstromen van berkensap, dat ontstaat bij het verwonden van de boom. Bij hele sterke snoei kan de boom hierdoor zelfs het loodje leggen.

De berk is voor de Noorse volkeren een heilige boom, maar in Nederland heeft hij geen specifieke mythische betekenis. Berken hebben veel gebruiksmogelijkheden. De schors, knoppen en bladeren bevatten stoffen, waarvan geneesmiddelen tegen onder anderen infecties en gewrichtspijnen worden gemaakt. Verse schors op de pijnlijke plek gedrukt helpt tegen spierpijn en dezelfde wijze van gebruik werkt ook tegen infecties. Men dient voorzichtig te zijn met inwendig gebruik, want de schors bevat een scala aan stoffen, waaronder het giftige methyl-salicaat. Berkenbast-capsules zijn in gebruik als geneesmiddel. Berkenschors kan daarnaast nog veelzijdig worden toegepast: als dakbedekking en zelfs voor schrijfpapier. Er bestaan kano's van berkenbast en in de poolstreken wordt de bast gebruikt als bekleding voor jassen en beenbescherming. Harsachtige stoffen in de bast zorgen ervoor dat deze niet bederft. Ook in de natuur kun je stukken berkenbast vinden die jarenlang goed blijven terwijl het hout al verteerd is.

In het noorden worden de zwiepende berkentwijgen gebruikt om de bloedsomloop te stimuleren na een sauna. Nog steeds maakt men van berkentwijgen straatbezemmen. Het hout is een plezierig brandhout omdat het zo gemakkelijk en helder brandt. Van rechte stammen maakt men berkenfineer en vloerenhout. Berkenparket voor de vloer is geliefd om de mooie lichte kleur en fijne houtstructuur.

Het sap van berken wordt gebruikt in shampoos, haar-

water en parfums. Berkensap kan worden gewonnen in het vroege voorjaar als de sapstroom op gang komt. Als je een tak afzaagt of insnijdingen in het hout maakt, druipet het berkensap eruit en dit kan weken voortduren. Hangt men er een fles aan, dan ziet men deze vanzelf vollopen. Het sap bevat veel suiker en men kan er siroop en na gisting wijn van bereiden.

Berken zijn prachtige bomen voor stedelijke beplanting en voor in tuinen. Door het grote scala van soorten die uit andere werelddelen zijn ingevoerd en de vele cultivars is er voor elk wat wils: groot of klein, smal of breed, kleurig of wit. Een groepje van drie berken bijeen geplant is een mooie variant op de solitaire. In de moderne 'minimalistische' tuinaanleg ziet men wel het gebruik van vele witstammige berken die symmetrisch worden aangeplant in een monochroom patroon.

Ruwe berk (*Betula pendula*)

De ruwe berk ontleent zijn naam aan de twijgen die met ruwe lenticellen zijn bezet en vaak wrachtig aanvoelen. De witte jeugdschors, die op latere leeftijd scheurt en grijs verkleurt, is kenmerkend voor deze soort. De twijgen zijn sterk overhangend, vandaar de naam 'pendula' die letterlijk 'hangend' betekent. Het is een variabele soort met vele cultivars.

Linkerbladzijde:
Zuilvormige berk
(*Betula pendula*
'Fastigiata')

foto's: Bomensichting

boven:
Als rasechte
pionier neemt de
berk genoegen met
vrijwel elke
standplaats.

links:
Berk volop in bloei.

rechts:
De berkenzwam is
de belangrijkste
doodsoorzaak van
de berk in ons
land.

De ruwe berk is een mooie boom. Het sierlijke silhouet komt goed tot zijn recht in een grasstrook, en kan ook in een open bestrating gedijen. Van alle berken is dit de soort die het best een droge, arme standplaats verdraagt. Voor aanplant in het stedelijk gebied zijn behalve de soort zelf ook veel cultivars van belang. De cultivars stellen echter meer eisen dan de botanische soort, vooral wat betreft voedsel, vocht en de luchtigheid van de bodem.

Betula pendula 'Tristis' is de bekende treurberk met een spierwitte stam en sterk overhangende twijgen. Deze boom is op zijn plaats in brede groenstroken en bermen, maar kan ook een sieraad vormen in de grotere tuin. De boom vraagt meer ruimte dan de cultivars 'Laciniata', 'Dalecarlica' en 'Crispa'. Alledrie hebben diep ingesneden bladeren, die een extra sierwaarde geven. Ze worden ongeveer vijftien meter hoog. Het zijn waardevolle cultivars voor groenstroken, parken en tuinen. De decoratieve *Betula pendula* 'Purpurea' is een langzaam groeiende boom voor een voedselrijke bodem. De bast is parelwit en de mooie purperbruine blaadjes komen goed uit tegen een witte muur.

De cultivars 'Fastigiata' (blz.12) en 'Obelisk' hebben een smalle kroon die goed past in smalle straten. De groeivorm geeft een zakelijke en minder sfeervolle uitstraling dan de moedersoort, de ruwe berk. De prielberk, *B. pendula* 'Youngii', is daarentegen weer een veel toegepaste boom die goed staat in de tuin. De stam vertakt sterk vanaf de entplaats en groeit vooral in de breedte waardoor een hangende, treurende groeivorm ontstaat. Door te snoeien kan men de kroon smaller houden.

Een nieuwe cultivar die nog slechts mondjesmaat verkrijgbaar is, heet 'Zwitsers Glorie'. Deze is geselecteerd in de Zwitserse bergen en is bijzonder omdat hij slechts weinig bloemen en zaad produceert. Het is een geschikte straatboom die weinig stuifmeel produceert en dezelfde groeivorm heeft als de moedersoort.

Zachte berk (*Betula pubescens*)

De zachte berk is de inheemse soort van vochtige groeiplaatsen, natte heiden en voedselarme broekbossen.

Het is een mooie, niet erg opvallende boom, die het goed doet als solitair in een gazon of als laanbeplanting in het buitengebied. In Drenthe zijn er mooie bermbeplantingen van te vinden. Kenmerkend zijn de ovale kroon zonder overhangende takken en de zacht behaarde twijgen. De takken zijn zeer gewild voedsel voor reeën. Als de ruwe en zachte berk beide in een gebied voorkomen, weten ze de zachte berk er feilloos uit te halen; de ruwe berk wordt dan met rust gelaten.

Overige soorten

De witte Himalayaberk, *Betula utilis* 'Doorenbos' en vooral *Betula utilis* subspecies *jacquemontii* hebben de mooiste witte stammen. Van nabij bekeken blijkt dat de jonge schors onder de brede afbladderende vellen geelachtig is en de jonge takken roodachtig. Hij is ook tijdens de bloei mooi door de zeer opvallende, tot twaalf centimeter lange, mannelijke katjes. 'Doorenbos' is een Nederlandse selectie en hier de meest aangeplante berk. Deze wordt vaak verward met de hierna beschreven papierberk.

De papierberk, *Betula papyrifera*, is van oorsprong Canadees en heeft een bast van smalle afbladderende vellen en een grijze tot witte schors. Om het desbetreffende gebruik wordt deze boom in Canada wel de 'Canoe birch' genoemd. Het is een mooie, grote boom met overhangende twijgen, geschikt voor parken en brede lanen. De kroon groeit breed uit tot een ronde vorm. De cultivar 'Grandis' is in alle delen groter, met mooi groot blad en een nog bredere kroon.

De goudberk, *Betula ermanii*, heeft prachtige gele herfstkleuren. In Nederland kennen we vooral de selecties 'Holland' en 'Blush'. 'Holland' heeft een smalle vorm met een rechte doorgaande stam. Daarmee is het een uitstekende straatboom, die open bestrating goed verdraagt (hoewel sommige boeken het tegendeel beweren). In Ede en Bennekom zijn zeer mooie straatbeplantingen aanwezig. 'Blush' is een boom, die vooral geschikt is voor parken vanwege zijn laag vertakkende stam en een bredere kroon. De jonge schors is roze tot roodachtig en de oude vellen zijn wit.

V.l.n.r. de schors
van:

Papierberk
(*Betula papyrifera*)

Goudberk
(*Betula ermanii*
'Holland')

Ruwe berk
(*Betula pendula*)

Himalayaberk
(*Betula utilis*
'Doorenbos')

foto's: Leo Goudwaard

Het woord berk

Het Nederlandse woord berk is zeer oud: het verschijnt volgens Van Dale al in het jaar 1050 in een vroeg-Nederlandse tekst. Het WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal) geeft een mooi citaat van Huygens uit de 17e eeuw: "Daer sien ik niet als Mast, en Eick, en Elst, en Berck" - vrij vertaald: daar zie ik niets dan bomen.

Het woord berk zou ontstaan zijn uit het Gotische bairhts dat 'licht' betekent - dit kan verwijzen naar de witte bast van de berk. Alle andere Germaanse talen hebben vergelijkbare woorden: Birke (Duits), birch (Engels), björk (Zweeds), birk (Deens), bjørk (Noors).

Ook in de Balto-Slavische talen (en zelfs in het Sanskriet) is deze stam herkenbaar: bijvoorbeeld Tsjechisch briza, Russisch 'berjôza'.

De Romaanse talen gebruiken het Latijnse woord betula (dat tevens de wetenschappelijke naam voor het boomgeslacht is) of afleidingen daarvan. Italiaans: betulla, Portugees: betula (exact als het Latijn), Spaans: abedul.

Niet-Indo-Europese talen benoemen de berk op originele wijze: urki (Baskisch), nyír (Hongaars) en koivu (Fins).

AdV

De zwarte berk, *Betula nigra*, is een boom om in parken te gebruiken. Waar de boom de ruimte krijgt geeft de mooie breed uitwaaiierende kroon een prachtig effect. De bloei is zeer rijk en de boom kan bogen op een mooie gele herfstkleur. De sterk afbladderende schors is roodachtig tot donkergrijs. De cultivar 'Heritage' heeft een lichtgele schors in de jeugd en is vooral heel mooi in een groep van drie bomen bij elkaar. Zwarte berken zijn te bewonderen in de Kasteelruinen van Arcen waar ze in alle seizoenen een prachtige effect geven.

De gele berk, *Betula alleghaniensis*, is een zeldzame boom, geschikt voor parken en brede lanen. De schors

Heksenbezems in berken ontstaan door een wildgroei van knoppen waaruit takjes ontstaen die nauwelijks lengtegroei hebben. De aantasting wordt veroorzaakt door een schimmel.

foto: Bomenstichting

is geelachtig bruin met kenmerkende horizontale lenticelstrepen. Wanneer knoppen of twijgen worden beschadigd verspreiden zij een balsemachtige geur.

Tot slot een relatieve nieuwkomer, de vooralsnog weinig bekende Chinese rode berk, *Betula albosinensis*. Bijzondere sierwaarde heeft de warm getinte schors en twijgen die van lichtroze tot kastanjebruin kunnen kleuren. De cultivar 'Fascination' groeit langzaam en stelt weinig eisen aan de bodem. Maar dit is slechts een van de vele decoratieve berken die een sieraad zijn voor straat, park of tuin.

Bomenwacht Nederland

BOMEN IN BEELD

Bomenwacht Nederland is een onafhankelijk adviesbureau dat uiteenlopende boomtechnische projecten uitvoert. Veelal in opdracht van (semi-) overheidsinstellingen, bedrijfsleven of particulieren. Flexibiliteit, kundigheid en kwaliteit staan centraal. Bij Bomenwacht Nederland bent u verzekerd van een objectief advies.

Voor meer specifieke informatie, aanvragen van de bedrijfsbrochure of een afspraak kunt u geheel vrijblijvend contact met ons opnemen. Wij zijn u graag van dienst.

Bomenwacht Nederland B.V.
Nieuwe Tiendweg 18
Postbus 157
2920 AD Krimpen a/d IJssel

T (0180) 59 05 72
F (0180) 59 04 12
E info@bwnl.nl
I www.bwnl.nl

UW BOMEN

- Boomtechnisch onderzoek en advies
- Nazorg bij te (ver)planten bomen
- Inventarisatie boombestanden
- Boomwaardebepaling en -taxaties
- Beheerplanning
- Projectbegeleiding

ONZE ZORG

- Onafhankelijk adviesbureau
- Flexibele houding
- Oplossingsgerichte adviseurs
- Objectief advies
- Kwaliteitsrapporten
- Snel ter plaatse

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BELU-systeem

BOOMBEMESTING

ANTIWORTELFOLIE

ITS LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSIINRICHTING

- BELUchtingssystemen ®
- VENTilatiesystemen ®
- Aïreal tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING

- Hokan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. (

- als wortelscherm bij:
- Verhardingen
- Kabel- en leidingssystemen

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

ITS - International Tree Service bv
Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
(Apeldoorn)

Telefoon: 0577-456561
Fax: 0577-456532
GSM: 06-53491303
E-mail: its@poelbosbouw.nl

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering

Vredesteinsestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Plannen voor bomen in woon- en werkomgeving?

Todo maakt plannen voor het behoud en ontwikkelen van de boomstructuur als onderdeel van de gehele openbare ruimte. Het belang voor de lange termijn wordt zeker gesteld.

Kennis en ervaring:

- Functies van de openbare ruimte
- Voorwaarden en knelpunten bij beheer groen
- Behoud van groen en bomen
- Procedures en projectorganisatie tbv overheid

Wat kunnen wij voor u betekenen:

- Opstellen bomenplan
- Opstellen groenplan, waardebeoordeling
- Ontwerp en inrichtingsplan buitenruimte
- Projectleiding bij plannen buitenruimte

Todo werkt bij voorkeur in nauwe samenwerking met de opdrachtgever en andere betrokkenen. Wij bieden u kennis en ondersteuning en leveren maatwerk op basis van onze ruime vakkennis en ervaring. Wij zijn in staat om kort en bondig te rapporteren en illustratieve ontwerpplannen te presenteren.

Postbus 103, 4100 AC Culemborg, telefoon (0345) 51 09 10, mail@todo-culemborg.nl, www.todo-culemborg.nl

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK

Telefoon: (030) 601 18 80

Fax: (030) 601 23 66

www.boomtotaalorg.nl

→ Overheid
→ Bedrijven
→ Instellingen
→ Particulieren

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging ▶
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen

- verplanten
- snoeien
- rooien
- standplaatsverandering ▶
- onderzoeken

- gronduitwisseling
- bomenzand
- BIM

Oisterwijksebaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00
Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomenkennis

Boomsoorten-cursussen

- Iepensymposium 13-okt, nieuwe ontwikkelingen in beheer, beleid, resistente iepen, onderzoek
- Bomenkeuze voor stedelijke beplantingen
- Boomsoortenkennis Basis en Plus
- Inheemse bomen en struiken

Bomenkennis-Cursussen www.bomenkennis.nl

Leo Goudzwaard 06-11095105 info@bomenkennis.nl

Duistereweg 18 3911 AK Rhenen tel 0317-612482

wereld natuur kunst

Staatsbosbeheer in
De Nieuwe Kerk
Dam Amsterdam

2.07-23.10
2005

Van **2 juli tot en met 23 oktober 2005** brengt **De Nieuwe Kerk** in Amsterdam in samenwerking met **Staatsbosbeheer** de grote tentoonstelling **Wereld Natuur Kunst** over de natuur in de kunst. Door middel van zo'n 175 objecten uit vele Nederlandse en enkele buitenlandse museale en particuliere collecties zal het natuurbeeld van vier wereldculturen worden getoond: van het Westen, de islam, het Oosten en de inheemse volkeren. Maar behalve een prachtige verzameling kunstvoorwerpen gepresenteerd in een spectaculaire vormgeving is dit een tentoonstelling met een doel. Initiatiefnemer Staatsbosbeheer wil de natuur 'naar de stad brengen', niet alleen om bezoekers te laten genieten, maar vooral om duidelijk te maken dat ieder mens een beeld van de natuur heeft dat door de eigen cultuur wordt bepaald.

Op vertoon van deze bon ontvangt u **25% korting** op de toegangsprijs van de tentoonstelling in **De Nieuwe Kerk** (normaal: € 8,00, niet geldig met andere kortingen, geldig voor twee personen)

Open Dagelijks van 10 tot 18 uur, donderdag tot 22 uur
Informatie 020 638 69 09 / www.nieuwekerk.nl

Copijn Utrecht
Realisatie en Boomspecialisten

Gageldijk 4f
Postbus 9177
3506 GD Utrecht
Tel: 030-2644333
Fax: 030-2612140
E-mail: info@copijn.nl

boomverzorging • boomverplanting • boomtechnisch onderzoek en advies • boombeheer • tuinaanleg- en onderhoud • binnenbeplanting

Uw specialist voor de bomen

Cursussen Kennis van houtgewassen

Voor het najaar en de winter staan twee cursussen over houtige gewassen op het programma van de KNNV, afdeling Utrecht. Dendroloog Kees Marsman laat u kennismaken van de grote verscheidenheid aan soorten houtige gewassen.

In de eerste cursus komen ongeveer honderd inheemse soorten aan bod onderverdeeld in bomen, heesters en lianen, zoals klimop. Niet alleen herkenning van de soorten komt aan bod, maar ook groeieisen en toepassingsmogelijkheden.

De tweede cursus sluit naadloos aan bij de eerste. Daarin wordt ingegaan op bomen en heesters die oorspronkelijk niet inheems waren. In de loop van meer dan twintig eeuwen zijn vanuit andere delen van Europa en zelfs vanuit andere werelddelen allerlei gewassen ingevoerd, ingeburgerd en sommige zelfs verwilderd. Het verkrijgen van een vaste plek van uitheemse gewassen in onze flora gaat onverminderd verder.

In de lessen worden de soorten niet behandeld in de groeperingen van geslachten en families, maar in de volgorde van de tijdperken waarin de soorten in Europa zijn ingevoerd. Les één begint daarom met de 'oudheid'.

Deelname

Cursus 1 - *inheemse houtgewassen* - bestaat uit drie maandelijkse lesavonden met aansluitend een zaterdag-excursie. De eerste avond is op 27 september.

Deelname kost € 57,50, voor leden van de KNNV € 42,50. Alleen de excursie meemaken is mogelijk. Kosten € 6,-

De tweede cursus - *ingeburgerde uitheemse houtgewassen* - omvat vijf maandelijkse bijeenkomsten en begint op 10 januari. Ze worden eveneens gevolgd door een excursie. De kosten hiervoor zijn € 92,50. Leden van de KNNV betalen € 67,50. Als u alleen wilt deelnemen aan de excursies kost dat € 10,-.

De avonden worden gehouden in De Witte Centrum in De Bilt.

Voor verdere inlichtingen en aanmelding kunt u contact opnemen met Kees Marsman, telefoon 030-2202382.

Aanmelden kan ook direct door het verschuldigde bedrag over te maken op giro 512683 t.n.v. KNNV-afdeling Utrecht, o.v.v. van 'Bomencursussen'.

DE STELLING

Bomenkennis ontbreekt bij tuinontwerpers

Er zijn deze winter weer veel bomen uit tuinen geroid. Bomen, die nog niet eens op rijpe leeftijd waren gekomen. Bomen die, naar we mogen aannemen, met zorg en weloverwogen in die tuinen waren geplant. Het rooien kost geld, geeft rommel en veroorzaakt opeens een grote open ruimte in de tuin. Was dit nu echt de bedoeling bij de aanplant, dat de bomen weer snel gekapt moesten worden? Of hebben degenen die adviseerden om die bomen aan te leggen, er gewoon geen verstand van gehad? Ook al was het een duur betaald tuinontwerp, met de handtekening eronder van een heuse tuinarchitect of hovenier? Of hebben de eigenaren van de tuin zelf niet goed nagedacht of rondgekeken toen ze in hun tuin één of meerdere bomen aanplantten? Kortom: is het niet zo dat tuinontwerpers meestal geen verstand van bomen hebben?

Wilt u reageren op deze stelling? Stuur uw reactie naar de Bomenstichting, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht, of per e-mail: fmoens@bomenstichting.nl

De stelling in het voorjaarsnummer was: "Het is aan te raden in de steden meer bomen te planten die snel groot worden". De verklaring bij deze stelling was, dat bomen in de stad niet oud worden; als je dan ook nog kleinblijvende soorten plant wordt het nooit groen in de straat. Er kwam jammer genoeg maar één reactie op deze interessante stelling, maar wel van een goede bekende: Dick van Hoey Smith van Arboretum Trompenburg.

Van Hoey Smith is het 'gloeiend oneens' met de stelling. Volgens hem gaat niet iedere straat eenmaal per tien tot vijftien jaar op de schop, in elk geval niet in Rotterdam. En het planten van snelgroeïende bomen, in zijn geval de populieren die in vele naoorlogse wijken zijn geplant, geeft uiteindelijk alleen maar problemen, zoals wortelopdruk. Als we inderdaad populieren hadden bedoeld, dan had Van Hoey Smith gelijk gehad, die horen niet in trottoirs. Maar we bedoelden eerder iepen, platanen, lindes en andere bomen, die snel 'een beeld neerzetten' in tegenstelling tot bijvoorbeeld sierappels, prunussen en meelbessen.

Hij vraagt zich af waarom we niet werken met het wijker-blijversysteem: snelgroeïende bomen (wijkers) zorgen voor een snelle aankleding en maken dan plaats voor de, ertussen geplante, langzame groeiers (blijvers). Bij de Bomenstichting herinneren we ons dat dit systeem in de jaren tachtig is verlaten omdat het voor grote problemen zorgde en soms nog zorgt. Omwonenden willen vaak geen afscheid nemen van de wijkers, waardoor die er soms nu nog staan, terwijl de meer duurzaam bedoelde blijvers allang zijn weggekijnd in de schaduw van de zogenaamde wijkers.

foto: Frank Moens

De ceder was een geliefde boom in de jaren zeventig van de vorige eeuw, maar er was geen besef van de uiteindelijk omvang van deze soort.

Nominatie cd-rom voor onderwijsprijs

Eind maart werd de Bomenstichting verblijd met een brief van Prof. Dr. Joan Hemels, communicatiedeskundige aan de Universiteit van Amsterdam: de redactie van de vakorganen Aanschafinformatie AVM en NBD/Biblion heeft onze cd-rom 'Met, bij, in, onder, over bomen' genomineerd voor een internationale onderscheiding: de Comenius medaille.

Op het moment dat dit nummer net van de drukpers is, op 16 juni, is de prijsuitreiking.

De Comenius-medaille wordt voor de tiende achtereenvolgende keer toegekend.

Het in Berlijn gevestigde Gesellschaft für Pädagogik und Information reikt deze onderscheiding in 2005 voor de tiende keer uit aan 'audiovisuele en multimediale producties die van bijzondere kwaliteit zijn en een rol kunnen spelen in (volwassenen)educatie van mensen van jong tot oud(er)'. Prof. Hemels neemt namens Nederland deel aan de internationale jury. Naast Nederland zijn Duitsland, Griekenland, Oostenrijk, Hongarije, Cyprus, Tsjechië en Italië vertegenwoordigd.

Vanuit Nederland zijn zeventien producten van veertien producenten ingezonden.

Wat er ook van komt: het is in elk geval een fraaie pluim op de hoed van Nick Gordon en Frank Moens, die in 2004 binnen de Bomenstichting hard hebben gewerkt aan deze cd-rom! Proficiat voor hen, en ... u kunt de cd-rom nog steeds bestellen: nu nog voor € 14,95 (€ 19,95 voor niet-dona-teurs).

Bomenfonds alleen voor particulieren

Tegelijk met de eerste schouwronde in 1991 stelde de Bomenstichting het Bomenfonds in. Het fonds voorziet in een tegemoetkoming in de kosten voor groot onderhoud van de Monumentale bomen. In de afgelopen jaren heeft het fonds zijn diensten meer dan bewezen. Vele honderden bomen zijn in een goede staat van onderhoud gebracht. Een goede reden om het Bomenfonds te laten voortbestaan.

Het ministerie van LNV, vanaf 1991 de belangrijkste financier ziet het niet meer als haar taak en stopt geleidelijk met de ondersteuning. De Bomenstichting is daarom op zoek naar andere geldbronnen. Dit lijkt te gaan slagen, zoals ook uit het onderstaande lijstje duidelijk wordt.

De systematiek voor het toekennen van een bijdrage uit het fonds is onder loop genomen. In grote lijnen hanteren we met ingang van 2005 de volgende criteria:

- alleen bomen van particuliere eigenaren komen in aanmerking of die eigendom zijn van stichtingen, verenigingen of kerkelijke organisaties van beperkte omvang;
- de bijdrage is afhankelijk van de hoogte van de aanvraag en maximaal 75% van de begrote kosten voor groot onderhoud;
- het onderhoud dient te worden uitgevoerd door een boomverzorgingsbedrijf onder leiding van een medewerker die minimaal als European Treeworker gecertificeerd is.

Het Bomenfonds ontvangt in 2005 geld van:

- Ministerie van LNV
- Jo Bergackerfonds (onderdeel van het Prins Bernhard Cultuurfonds)
- Elsevier
- Volvo Financial Services
- Virtual Printing
- Particuliere schenkingen

IJburg adopteert dertien platanen

Door samenwerking tussen ingenieursbureau Amsterdam, Projectbureau Noord/Zuidlijn en Projectbureau IJburg kregen dertien platanen aan het begin van dit jaar een nieuwe plek in Amsterdam.

De bomen zijn afkomstig van het Europaplein bij de Rai. In verband met de werkzaamheden aan de Noord/Zuidlijn moet daar een groot aantal platanen worden verplaatst. De nu twaalf meter hoge platanen op het Europaplein waren het eerste experiment met bomen geplant in speciale bomengrond, begin jaren 80.

Jan Couenberg, voormalig medewerker van de gemeente Amsterdam en contactpersoon van de Bomenstichting had de leiding over dit project.

Het speciale grondmengsel waarop ook bestrating kon worden aangebracht kwam beschikbaar als Amsterdamse Bomengrond.

Op 17 januari zijn de eerste vijf platanen verhuisd naar hun nieuwe stek: het Pampuspark op het Haveneiland, onderdeel van IJburg. Gezien het gewicht per platan -tien ton- en de lengte -tien tot vijftien meter- zijn voor deze unieke operatie zwaar kraan en transportmaterieel ingezet.

Linden in Meppel betreurd

Hoewel deze linden aan de Wheem te Meppel al enige tijd een kwijnend bestaan leden, valt het afscheid toch erg zwaar.

De gemeente besloot in januari om voor deze bomen een kapvergunning aan zichzelf te verstrekken. De bomen zullen na de zomervakantie gekapt worden. Donateur Schut uit Meppel maakte deze foto en attendeerde zo de Bomenstichting op het zoveelste bewijs van de band tussen bomen en mensen.

Roeken in Gilze laten zich verdrijven

In Gilze (N-Br) worden de grote bomen in het dorpscentrum in de schijnwerpers gezet. Als het donker wordt gaan felle lichtbundels de boom in. Dat is niet om meer bewondering voor de bomen op te roepen, maar om de overlast van roeken te beperken.

Bomenstichting contactpersoon Huub Quirijnen heeft er nu zes jaar ervaring mee en is tevreden: "De roeken laten zich verdrijven naar plekken buiten het centrum, mits het aanschijnen op een goede manier gebeurt".

De lampen moeten aangaan in de periode dat de roeken nesten bouwen en betrekken, maar ze moeten niet constant branden, om niet de hele natuur eromheen in de war te sturen. Waar de roeken echter niet welkom zijn moet de spot er regelmatig op, want een meter buiten de lichtbundel bouwen ze alweer lustig verder.

Gilze heeft inmiddels een van de grootste roekenkolonies van het land met tegen de duizend nesten, aldus Quirijnen. Roeken genieten bescherming, in de jaren zestig en zeventig ging hun aantal sterk achteruit door landbouwgif en de jacht. Nu mogen ze alleen bejaagd worden met een speciale vergunning. Ze leven in kolonies die nestelen in hoge bomen, bosranden en dergelijke. Ze vormen paren voor het leven. In Gilze nestelen ze sinds een jaar of zeven. Onder andere in de bomen die in het centrum tussen de kerk en de basisschool staan, maar ook langs de rand van het dorp. De uitwerpselen veroorzaken veel overlast. Ook zijn de boeren niet blij met het eetpatroon van de vogels; volgens een woordvoerder van wildbeheereenheid de Baronie moest vorig jaar 23 hectare land opnieuw ingezaaid worden omdat de roeken het kaalvraten. Bovendien moesten de lampen

foto: Oane Tol

in de kerktoeren vervangen worden vanwege de uitwerpselen. Daartegenover staat dan weer het imposante schouwspel dat de honderden vogels leveren met hun af- en aan vliegen in de bomen. Inclusief geluid. 'Het oordeel' noemt een 75-jarige inwoner het en hij ligt er regelmatig wakker van. Vroeger had hij zijn bedrijf vlakbij de roekenkolonie. Hij meldt daarentegen ook dat de emelten (larven van langpootmuggen) door roeken worden opgegeten. Emelten vreten aan de wortels van gewassen.

Bomenstichting-team versterkt

In de afgelopen maanden is het aantal medewerkers van de Bomenstichting gegroeid tot elf. Het hele elftal passeert hieronder de revue met vermelding van functie of taak.

De twee nieuwe collega's worden wat uitvoeriger voorgesteld.

- drs. Helène van der Poel, directeur
- ir. Marjan van Elsland, ambassadeur
- drs. Edwin Koot, projectleider
- Frank Moens, projectleider
- drs. Susan Boonman, projectmedewerker
- ing. Roelof Jan Koops, projectmedewerker Monumentale bomen
- Luc Noordman, Bomenschouw
- drs. San van der Molen, voorlichting & PR
- Nick Gordon, multimedia/systeembeheer
- drs. Celeste Koen, boekhouding
- Jeanette Roos, verkoop/donateursadministratie

foto: Nick Gordon

Sinds 1 april j.l. werkt Susan Boonman (1978) bij de Bomenstichting. Het project 'Mensen voor Bomen' is één van de projecten waar ze direct bij betrokken is. Voordat Susan bij de Bomenstichting in dienst kwam, was ze werkzaam bij de gemeente Amsterdam, stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer en bij BTL bomendienst. In haar vrije tijd doet ze van alles, waaronder vrijwilligerswerk in haar woonplaats bij de werkgroep Boomrijk Nijmegen en het IVN-Rijk van Nijmegen.

Per 1 mei j.l. is Roelof Jan Koops (1977) in dienst als projectmedewerker en is hij belast met de dagelijkse uitvoering van de tweede schouwronde.

Hij is afgestudeerd in de richting bos- en natuurbeheer aan de Hogeschool Larenstein in Velp. Ervaring deed hij op bij onder andere de Vlinderstichting en als boomverzorger bij Arbor Noord. In zijn vrije tijd is hij bezig met diverse natuurprojecten en ecologisch groenbeheer.

Oude Fruitbomen in nieuwe tuinen

Boek

Prijs € 14,-

bestelnaam: boomkeuze

Pomologia Batava

Cd-rom

Prijs € 25,-

bestelnaam: v.Noort

Nederlandse Fruitsoorten

Cd-rom

Prijs € 18,-

bestelnaam: Heidemij

Uitg: Stichting Fruithof
Frederiksoord

Bestellen door de bedragen (zijn inclusief verzendkosten) over te maken op rekening 365824577 t.n.v. Stichting Fruithof, Smilde. U dient de bestelnaam te vermelden en het adres waar het artikel naar toe gezonden moet worden.

Oude Fruitbomen in Nieuwe Tuinen

Stichting Fruithof Frederiksoord blijft flink aan de weg timmeren met de promotie van fruitrassen. In de collectie-

tuin in Frederiksoord zijn zevenhonderd rassen te bewonderen. Met de publicaties kan thuis een keus gemaakt worden voor aanschaf van een of meer fruitbomen.

Oude Fruitbomen in nieuwe tuinen

Een herziening van de eerste druk met uitgebreide gegevens van 91 appel-, 63 peren- en 29 pruimenbomen. Voor goede groei en uiteindelijk rijke vruchtdracht geeft deze publicatie de nodige handreikingen. Kruisbestuiving is daarbij een belangrijk gegeven. Meestal is het daarom beter meerdere soorten aan te planten of de omgeving moet in de nabijheid voldoen-

de variatie bieden.

Ook een juiste snoei is met het oog op een rijkere opbrengst noodzakelijk. De methode wordt uitgelegd per fruitsoort aan de hand van tekeningen met een duidelijke uitleg over welke takken wel of niet moeten worden behouden.

Pomologia Batava

Een nieuwe cd-rom waarop een boek uit 1830 van Mathieu van Noort met tekst en fraaie illustraties is opgenomen. De handigheid van de huidige digitale zoekmogelijkheden door de verschillende soorten en rassen is een extra.

Nederlandse Fruitsoorten

Een fraaie bewerking van een uitgave van de Nederlandsche Heidemaatschappij uit 1942. De uitgave verscheen al eerder op cd-rom, maar is niet geschikt was voor de nieuwe Windows besturingssystemen.

De Heidemij bundelde in een losbladige uitgave de fruitsoorten staan die in de eerste helft van de vorige eeuw voor Nederland belangrijk waren.

Frank Moens

Workshops Bomenstichting

De Bomenstichting organiseert dit najaar vier workshops voor boombeheerders en beleidsmedewerkers. Aan de hand van praktijkvoorbeelden worden verschillende richtlijnen voor bomenbeleid en regelgeving toegelicht en wordt uiteengezet hoe je daar mee om kan gaan.

Bomenbeleid, kansen en bedreigingen

Zwolle, donderdag 6 oktober

Breda, dinsdag 11 oktober

De laatste jaren is er steeds meer aandacht voor bomenbeleid. De tijd is voorbij dat men alleen bij snoeirondes naar bomen kijkt. Betekent dit nu dat het bomenbeleid in de meeste gemeenten verbeterd is? Of hebben de bezuinigingen ook op dit vlak hun tol geëist? De Bomenstichting heeft dit onderzocht. In de workshop wordt ingegaan op de mogelijkheden (en de bedreigingen) voor een zorgvuldig bomenbeleid.

Plaatselijke verordening en de beoordeling van kapaanvragen

Eindhoven, donderdag 20 oktober

Utrecht, dinsdag 25 oktober

Minder regels en bureaucratie en meer eigen verantwoordelijkheid en zeggenschap voor burgers, is het devies. Wat betekent dit voor de bescherming van bomen? Is aanpassing van de kap- of bomenverordening afdoende of zijn er betere richtlijnen nodig voor het behandelen van kapaanvragen? Deze workshop gaat in op de mogelijkheden het kapverbod te beperken. Daarnaast komen verschillende criteria aan bod die een rol spelen bij de afweging wel of geen kapvergunning te verlenen.

Deelname en aanmelding

De workshops duren een hele dag. Bij het ter perse gaan van dit nummer waren de kosten voor deelname nog niet bekend. Nadere informatie kunt u vinden op de website van de Bomenstichting (www.bomenstichting.nl) of telefonisch bij de Bomenstichting 030-2303510 (9 -13 uur).

Kloof

Hoe vaak moet iets worden gezegd voordat het gehoord wordt, vraag ik mij wel eens af. Met grote regelmaat verschijnen er onderzoeken en peilingen die het ons vertellen: Nederlanders hechten veel belang aan een groene leefomgeving. En lees je het niet in de rapporten, dan merk je het wel in de praktijk. Misschien herinnert u zich nog de situatie van vorig jaar in de gemeente Utrecht. De gemeente had vijfenveertig groene plekken aangewezen in de stad om deze vol te bouwen met woningen. Duizend mensen namen de moeite om te protesteren tegen deze plannen in de grootste demonstratie sinds jaren in Utrecht. En de protesten hebben gewerkt. Inmiddels zijn er nog maar twee locaties over, bij de rest waren de bezwaren uit de buurt te sterk om de plannen door te zetten. Twee dingen worden duidelijk: mensen accepteren het ver-

der terugdringen van groen in hun woonomgeving niet meer en om gehoord te worden lijkt schreeuwen helaas noodzakelijk.

Het moet inmiddels als bekend worden verondersteld: we willen bomen en groen in onze woonomgeving, ook in de stad. Maar wat wij de laatste jaren kunnen waarnemen bij gemeenten is een ontwikkeling die haaks staat op wat de bevolking wil. We krijgen meer beton en minder groen en de kwaliteit van het resterende groen gaat achteruit. Nieuwe bomen worden wel volop aangeplant maar worden slecht (lees: goedkoop!) gesnoeid, slecht verzorgd en ze worden niet oud.

Volgend jaar zijn er gemeenteraadsverkiezingen. Gaan de politieke partijen deze kloof dan dichten in hun verkiezingsprogramma's? Wordt er gehoor

gegeven aan de wens van de burgers om meer bomen en meer groen te hebben in de directe leefomgeving? Wordt er geïnvesteerd in de gezondheid en het welzijn van burgers? Er liggen hier absoluut kansen voor partijen om burgers aan zich te binden. En voor de kiezers om hun stem te laten horen.

We zullen het volgend jaar weten, rond deze tijd!

Luifbeel

colofon

30^e jaargang, nummer 2, zomer 2005
ISSN 0166-784 X

Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4750 stuks
Redactie:

Florentine van Eeghen,
Marjan van Elsland, Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje

Eindredactie:
Aart de Veer

Hoofredactie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),
fax (030) 231 03 31
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Druk:

Van den Berg's Drukkerij - Maarn
Gedrukt op Reviva offser 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Donateur wordt u voor:

€ 20,- per jaar;

Bomenvriend voor het leven € 500,-.

Bestuur van de Bomenstichting:

ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)

ir. J.W.M. Langeveld (secretaris)

drs. E.K.C. Esseling (penningmeester)

ing. T.H. Bakker

C.J.M. Denneman

ir. G.J.P. Jansen

mw drs. R. Peters

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

t/m 31 oktober

Boomfestatie

Een seizoen lang staat de Boomfestatie in het schitterende boomrijke park van Kasteel Groeneveld in Baarn. De Boomfestatie laat bezoekers op een

andere manier naar bomen kijken.

Aan de hand van het gratis verkrijgbare boekje Bladwijzer en de bijbehorende puzzeltocht kunnen kinderen, maar ook volwassenen, enkele leerzame uren beleven.

Open: di. t/m zo. van 11.00 - 17.00 uur
Toegang tot het park is gratis.

Kasteel Groeneveld, Amsterdamsestraatweg, Baarn.

inl.: www.kasteelgroeneveld.nl of
www.bomenstichting.nl

AGENDA

foto's: Frank Moens

19 juni t/m 3 juli

Expositie 'BOOM'

De tentoonstelling wordt georganiseerd in genootschap 'KUNSTLIEFDE'.

Een 12-tal kunstenaars exposeren tekeningen, schilderijen, beelden, installaties, gedichten en foto's.

Plaats: Genootschap Kunstliefde,
Nobelstraat 12A te Utrecht,

030 - 2314218

inl.: karin.boers@worldmail.nl

Rijp & Groen

Paarden

Onze contactpersoon Carel ten Have vroeg ons, iets te schrijven over de schade die paarden kunnen aanrichten aan bomen. Aanleiding was een krantenartikel over de enorme groei van het aantal maneges en particuliere stallingen. Er zijn al vele honderdduizenden paarden en pony's en dat worden er steeds meer. Prachtige dieren voor de trotse bezitter of berijder; een bron van inkomsten, bijvoorbeeld voor boeren die alternatieven zoeken om hun bedrijf rendabel te houden. Hoewel ik geen paardrijder ben kan ik erg genieten van de schoonheid van paarden, vooral als ze buiten zijn en op zonnige dagen lekker in de schaduw van een boom staan. Maar dan beginnen de problemen juist, want paarden zijn gek op de levende bast van een boom. Ze zijn in staat om in korte tijd hele lappen van de boom te scheuren, soms uit verveling, maar ook wel vanwege bijvoorbeeld kopergebrek in hun voedsel. De bast is de levende huid van de boom en bovendien loopt de sapstroom (van boven naar beneden) erdoor. Het is nog erger als het paard (of een geit, want die kunnen er ook wat van) de boom ringt, ofwel rondom de verbinding tussen boven en onder verbreekt. Dan gaat de boom onherroepelijk dood, tenzij je er heel snel bij bent met dure maatregelen. Paardenmensen hebben vaak geen idee van dit probleem, dus ze zijn heel verbaasd als zo'n boom doodgaat. Oproep aan bomenmensen: wees brutaal en stap eropaf als je ziet dat paarden bij een onbeschermd boom worden gezet. Zelfs de paarden zijn daarbij gebaat, want ze hebben uiteindelijk vast liever schaduw dan bast.

Zorgplicht simpel

Onlangs heb ik op een bijeenkomst van groenambtenaren weer eens een helder verhaal gehoord, waaruit bleek hoe simpel de zorgplicht rond de veiligheid van bomen eigenlijk is. Wie bomen beheert moet ze regelmatig laten controleren, liefst door iemand met het Europese certificaat boomveiligheidscontroleur. Het hele controletraject wordt zorgvuldig vastgelegd, zodat de beheerder zonodig kan bewijzen dat hij zich aan de zorgplicht heeft gehouden.

De algehele visuele controle van alle bomen gebeurt bijvoorbeeld eenmaal per drie jaar, zonder ingewikkelde apparatuur. Bomen die volledig in orde zijn komen over drie jaar weer aan de beurt. Sommige bomen zijn niet in orde, maar nog ongevaarlijk. Die komen onder de zogenaamde verhoogde zorgplicht en worden bijvoorbeeld jaarlijks gecontroleerd. Er kunnen tenslotte ook potentieel gevaarlijke bomen zijn, die nader onderzocht moeten worden. Dat gebeurt meestal wel met apparaten. Deskundige interpretatie van de meetresultaten kan drie verschil-

lende adviezen opleveren: 1. de boom is veilig, maar komt wel onder de verhoogde zorgplicht; 2. de boom zal na verzorgingsmaatregelen (vaak snoei) weer veilig zijn en komt dan onder de verhoogde zorgplicht of 3. de boom is gevaarlijk en moet geveld worden. Zo simpel is het. Als de administratie, de controleur en de onderzoeker maar goed zijn en de adviezen worden opgevolgd.

Monumentale beuken Middachten in gevaar

In de discussie over het verjongen van lanen wordt heel vaak het voorbeeld van de Middachterallee tussen Rheden en Dieren aangehaald. Daar is in de jaren veertig van de vorige eeuw besloten de aftakelende beukenlaan in zijn geheel te vervangen. Voorstanders van totale vervanging wijzen op de prachtige, eenvormige laan die er nu weer groeit. Tegenstanders vragen zich weemoedig af, hoe het eruit zou hebben gezien als destijds besloten was, de nog gave bomen voorlopig te sparen. Die mensen kunnen dat gaan bekijken, want er is nog een restant hele oude beuken te vinden langs een paadje van het kasteel Middachten naar de allée. Die tien of twaalf bomen vormen een sprookje: dik, groot, grillig en bewoond door alles wat maar op en in oude holle bomen wil leven. Je verwacht er kabouters en elfjes, zeker in de schemering. Er zijn beuken in alle levensstadia, van gaaf tot totaal doorgerot, van springlevend tot afstervend. Natuurlijk zouden die bomen in het kader van de zorgplicht afgekeurd worden, maar zolang dat pad niet wordt gebruikt kan het laantje gewoon blijven bestaan. De beheerder heeft echter besloten dat hij het pad wil gaan gebruiken, dus de bomen moeten om veiligheidsredenen weg. Hoe verzint iemand het!? Dit is een natuurmonument van de eerste orde, een bomen-sprookje, een plek met een bizarre schoonheid, uniek in Nederland. De Bomenstichting heeft in zulke gevallen een contactpersoon nodig, die ter plaatse namens ons optreedt (zie ook het artikel 'Mensen voor Bomen' op bladzijde 10). Wie voelt zich geroepen, wie stopt die beheerder!?

Marjan van Ehlend

